

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 281, s. 51-52; *Kānunnâme*, Bibliothek Nationale, nr. Turc 85, vr. 141^b; *Kānunnâme-i Âl-i Osmân* (TOEM ilâvesi, nşr. Mehmed Ârif), İstanbul 1329, s. 38-39; Barkan, *Kānunlar*, s. 14, 33, 34, 43, 49, 68-69, 129, 136, 143, 144, 196, 208-209, 216, 233, 234, 245, 247, 263, 271, 311, 317, 331, 332, 339; B. Lewis, "Bâd-i Hawâ", *EI²* (İng.), I, 850; a.mlf., "Bâd-ı Hevâ", *UDMİ*, III, 868-869.

HALİL SAHİLLİOĞLU

BADAJOZ

(bk. BATALYEVS).

BADALOŞKA

Osmanlılar döneminde kullanılan bir top çeşidi
(bk. TOP).

BÂDE

(باده)

İlâhî aşk, muhabbet ve hakikat anlamlarında kullanılan bir tasavvuf terimi.

"Şarap" anlamına gelen Farsça bir kelime olup mecaz olarak "kadeh" anlamında da kullanılır. Süfîlere göre ruhların yeryüzüne indirilmeden önce Hakk'ın huzurunda toplandıkları *bezm-i elest** kutsal bir işret meclisidir. Ruhlar bu mecliste Allah'ın, "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" sorusuna, "Belâ" (evet) diye cevap vermişler (el-A'râf 7/172-173) ve bu şekilde elest bezminde aşk bâdesini içmişlerdir. Bu yüzden ruhlar bedenini ifade eden anâsir âleminin bağlarından sıyrılarak yeniden ilâhî âleme ve bezm-i elestteki durumlarına dönmek isterler.

Mürşidler için, "aşk, sevgi ve mârifet dağıtan" mânasına *bâde-fürûş* tabiri kullanılır. Çünkü mürşid çevresindekilere mâna âlemlerinden ilâhî feyiz sunar. Tasavvuf edebiyatında *bâde* mürşidin tâliplere takdim ettiği aşk, Allah sevgisi, mârifet ve hakikatin özünü, kadeh bu mârifet ve sevgiyi taşıyan kabı, sâkî mürşidi, meyhanedergâhı, sarhoşluk ise aşk, vecd ve sekr halini ifade eder. Bazı süfîler, kıyamet gününde Hz. Ali'nin kevsir sâkisi olacağını belirterek ona "bâde-fürûş", "mey-fürûş" ve "hammâr" gibi isimler verirler.

Divan edebiyatında şairler *bâdeyi*, "bâde-i gülgün", "bâde-i gülfâm", "bâde-i sadsâle" gibi terkip halinde ve "bâde-

nüş", "bâde-hâr", "bâde-perest", "bâde-keş" gibi birleşik sıfat olarak kullanmışlardır. Halk edebiyatında konusu aşk olan hikâyeler "bâdeli âşıkların hikâyesi" adıyla anılır. Bu tür hikâyelerde âşıklar rüyalarında bir pîrin elinden içtikleri içki ile şair olur veya kendilerine gösterilen bir güzele vurulurlar. Gördükleri bu rüyayı kimseye söylemeden aradıklarını bulmak için diyar diyar dolaşır, bazan da aynı şekilde âşık olan şairler tarafından imtihana tâbi tutulurlar. Âşıklara rüyada sunulan içkiye *bâde*, bu yolla şiir söyleyen âşıklara da *bâdeli âşık* denir (bk. AŞIK).

BİBLİYOGRAFYA :

Ca'fer Seccâdi, *Ferheng*, "bâde" md.; Pakalın, I, 144-145; Banarlı, *RTET*, I, 627; Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, I, 160-161; a.mlf., *Divan Edebiyatı*, s. 323-325.

İRFAN GÜNDÜZ

BADGER, George Percy

(1815-1888)

İngiliz müsteşrik.

Londra'nın kuzeydoğusundaki Chelmsford'da doğdu. Ailesi, çocukluğu ve yetişme tarzı hakkında yeterli bilgi yoktur. İngiliz ordusunda çavuş olan babası, muhtemelen görevle gittiği Malta'da öldüğünde Badger on dokuz yaşındaydı. Burada sıkıntı içinde ve kayda değer bir resmî eğitim almadan yetişti. Yabancı dil öğrenmeye karşı büyük bir kabiliyeti olduğundan kısa zamanda Malta dilini ve halk Arapça'sının mahallî bir lehçesi olan bu dile hâkimiyeti sayesinde diğer Ortadoğu lehçelerini öğrendi.

1835-1836'da gerçekleştirdiği ilk Ortadoğu ziyareti çerçevesinde gittiği Beyrut'ta Arapça çalışmalarını devam ettirdi. Malta'ya dönüşünde katıldığı Anglikan Kilisesi Misyonerlik Teşkilâtı'nın (Anglican Church Missionary Society) Valletta'daki yayınevini Arapça bölümünde mütercim ve matbaacı olarak eğitim gördü. Burada, aralarında modern Arap dili ve edebiyatının öncülerinden olan Lübnanlı meşhur yazar Fâris eş-Şidyâk'ın da bulunduğu ilim adamları ve gezici vâizlerden müteşekkil bir gruba katıldı. Badger, özellikle Fâris eş-Şidyâk'tan, başta sözlüğünün hazırlanmasında olmak üzere çok faydalandı.

1841'de Malta'dan ayrılarak rahiplik yapmak üzere İngiltere'ye gittiyse de 1842-1862 yılları arasındaki dönemin

büyük bir kısmını çeşitli görevlerle yine Ortadoğu'da geçirdi. Kuzey Irak'taki Nestürî Kilisesi'ne yaptığı ziyaretin izlenimlerini dile getiren eserini 1852'de yayımladı (*The Nestorians and their Rituals*).

1845'te tayin edildiği Bombay Piskoposluğu'na bağlı papazlık görevini 1862'ye kadar sürdürdü. Vaktinin çoğunu geçirdiği Aden'de, 1854'ten itibaren de mahallî İngiliz idaresinin Güney Yemen'deki Arap kabileleriyle olan ilişkilerinde takip edeceği diplomatik ve politik yaklaşımın belirlenmesinde önemli bir rol üstlendi. Buradaki yetkililerden büyük bir saygı gören Badger, bunların başında gelen Sir James Outram tarafından Arabistan ve Hüzistan'a karşı düzenlenen bir askerî sefere dahil edildi.

1860'ta Uman'a gönderilen komisyonda görev aldı. Bu görevi sırasında kendisine Uman Sultanı Seyyid Süveynî tarafından, Humejd b. Muhammed b. Rüzeyk'in (ö. 1274/1857), 661-1856 yılları arası Uman tarihi üzerine hazırladığı *el-Fet-hu'l-mübîn fi sîretis-sâdeti'l-Bû Sa'î-diyyîn* adlı eserinin bir yazma nüshası hediye edildi. Badger İngilizce'ye çevirdiği bu eseri uzun bir mukaddime, dipnotlar ve bazı eklerle 1870'e kadar getirerek *History of the Imams and Seyyids of Oman* adıyla yayımladı (London 1871; New York 1963). Sonraki araştırmalarda bu neşrin eserin eksik bir nüshasına dayandığı ve bazı tercüme yanlışları ihtiva ettiği belirtilmişse de Badger'in yaptığı açıklamalar ve ilâvelerle bu kaynağın değerini oldukça arttırdığı kabul edilmektedir.

Badger Mısır'da ziyaretçi görünümünde geçirdiği 1861-1862 kışı boyunca, bölgedeki muhtemel savaşları planlayan eski dostu General Outram için, ülkedeki askerî istihkâmlarla o sıralarda inşa halinde olan Süveyş Kanalı hakkında istihbarat çalışmaları yaptı; istihbaratçılara gerekli bütün incelikleri içeren çeşitli raporlar hazırladı.

1872 ve 1878'de Zengibar'a gönderilen diplomatik misyonlarda bulundu. Bu iki seyahat dışında ömrünün 1862-1888 arasındaki son yirmi altı yılını ilmî araştırmalarla geçirdi. Bu çalışmalarının en önemlisi *An English-Arabic Lexicon/Kitâbü'z-Zağîretî'l-İlmiyye fi'l-luğateyni'l-İnkilîziyye ve'l-'Arabîyye* (London 1298/1881; Harvard 1898; Beyrut 1967, 1968, 1980) adlı sözlük olup İngilizce kelime ve deyimlerin klasik Arapça'